VÁRATLAN ÜNNEP

UTASI MÁRIA: *Hajnali ravatal.*
Forum, Újvidék, 1970.

Jó nyolc évvel ezelőtt, mikor Utasi Mária első verseit a 7 Napban közzétettük, nem hittem, hogy szerzőjét egyszer majd ilyen szerencse éri. Akkor zajlott az első Symposion-nemzedék frontáttörése, s annak avantgarde szenzációi közepette az öröm és az egyszerűség jegyében induló költőnő nem remélhetett igazi figyelmet. Messze is élt a fórumoktól, ahol az értékrendet alakítják. Egyszerűsége üdítően hatott, örömmel közöltük tehát, de azzal a rezignációval, mellyel magunkban is temetgettük a költőt.

Utasi Mária rácáfolt kétségeinkre, s rokonszenvünket igazolta. Nyomban beismerjük, hogy nem annak a szimplaságnak a rehabilitásával, melynek ósdiságáról akkoriban annyit olvashattunk, hanem azzal, hogy a maga eredendő egyszerűségét föltöltötte, elmélyítette. Föltöltötte az emberről való tudás súlyos, olykor tragikus tartalmaival, s ezt a gazdagságot a képzettársítás szabadabb, merészebb módszerével tudta a zárt és arányos formán belül is a maga differenciáltságában kifejezni. *Baranya* című versének második darabjában írja:

Elalélt kicserepesedett szándékok
Láztól hervadó fonnyadt lápréti
Virág
Elcsuklott kelyhedben
A könyörgés vértava
Húsos zene
Szabadság millió csillaggal
Bevetett űrében ellankadt
Születés
Térbe vesző csonka torzók
Enyészete

A vidéki elmaradottság, tehetetlenség, a Kodolányi óta ismeretes pusztulás szociológiai rajza volna ez a képsor? Az is, de több is annál, s ebben a többletben érthető tetten az a plusz, ami Utasi Máriát Sinkódíjra érdemes költővé avatja. A vers, az igazi, sűrített beszéd. A költőnek talán legnagyobb esélye, hogy mondataiban a szavak többrétű jelentést fejezhetnek ki, hogy a világról szólva is beszélhet önmagáról s az emberről. Ebben a versben például a szociográfiai sík is nyilvánvaló: a táj, amelyről szól, pusztítóan forró, benne az élet szinte lehetetlen. A születő nem bír megszületni, s a képsor leghangsúlyosabb mozzanata csonka tornyok pusztulásáról tudósít.

De nemcsak erről. Hogy a többlet kitessék, el is ferdítettük a hangúlyosnak mondott képet. A vers nem csonka tornyokról, hanem »csonka torzók Enyészeté«-ről beszél. Az enyészet ezzel kap intenzív emberi vonatkozást, a szociográfiai érvényesség a létezés szintjére is átterjed, s a torzó révén a művészsors sajátos nehézségeire is utalni tud.

És így van ez végig a versben. A »kicserepesedett szándékok«-ban a szárazságtól elgyötört, megrepedezett földek valóságát is érzékeli az olvasó, de még inkább érzékeli az emésztő emberi igények, a beválthatatlan szándékok forróságát. Ebben a közegben a virág a termő élet jelképe, Reviczky és Ady Hortobágyra ültetett pálmájára emlékeztet. A »könyörgés vértava« e virág kelyhében elvont és érzékletes, szépség és iszonyat egymásba forrásának különösen szép példája, szűkszavúságában is éreztetni tudja, hogy itt vérre megy a játszma, a küldetés.

Sajnos a példa nemcsak Utasi Mária erejét, de gyöngeségét is mutatja. Nagyon értjük őt, amikor a tárgyak és jelenségek eredeti összefüggése helyett a korérzet, a sors, a helyzet megérzékítésének érdeke szerint vált át egyik képről a másikra. Értjük a mellérendeléses szerkesztés legmerészebb megoldásait is, ha az összefüggések igazolják, s még akkor is, ha egy-egy kép a többitől függetlenül áll jót önma-

gáért. De mivel lehet megokolni ebben a versben a »Húsos zene« szerepét s kiemelt helyét? Önmagában fölfoghatatlan; ha az összefüggések kínálnak is kulcsot, bizonytalanul kell találgatnunk, az-e az igazi. Találgathatnánk, de nem tesszük. Azt azonban jeleznünk kell, hogy a »Bevetett űrében ellankadt Születés« is erőtlen kép. Nem érezzük eléggé pontosnak azt sem, mikor a költő »lágy vérhullámaival« akarja betakarni tanítványait. Az odaadás önfeláldozással határos mértéke, melege érezhető benne, de a takaró képzete a vér erekben létező természetével nemigen illik össze.

A példákat sorolhatnánk. De félrevezetnénk az olvasót. Utasi Mária valóban rokonszenves költő. Tud ő meggyőzőbben is merész lenni, például mikor a lélekben támadt »repedés«-t világnyivá növeszti *Az elszegődés jegyében* című versében. Van okunk hinni, hogy a gyűjteményből kimaradt verseivel együtt az összkép kedvezőbb lenne. E kis kötet ugyanis — amint ezt a díjat odaítélő bizottság is megállapította — nem foglalja magába eddigi termésének legjavát. Pedig azok közül a nők közül, akik ezen a tájon a költészet elkötelezettjei, ennyi vers tanulsága szerint is ő beszél legfigyelemre méltóbban. Csak azért bíráltuk szigorúbban, mint a tőlünk idegeneket, mert féltjük őt az álmerészség kísértéseitől.

Mert érdemes őt féltenünk. Nehézségei nagyok: ki kell küzdenie a tartalmas világosságot, hogy mondanivalóját a maga bonyolultságában fejezze ki. Ez a legnehezebb. S akinek erejéből és türelméből nem futja, az vagy abbahagyja, vagy csal. Kegyesen, némelyek önkéntelenül, olykor szerencsés találatokkal keltve bizalmat s érdemelve türelmet, de így is, úgy is adósak maradnak a megnevezés, a titok napfényre hozásának magasrendű játékával. Utasi Máriától idegen a mindenáron való hatáskeltés szenvedélye. Tiszta beszédre termett költő. Szívósságán múlik, hogy belső gazdagságához ki tudja-e küzdeni a mostaninál beszédesebb, a méltó formát is. Kitüntetésének váratlan, de megérdemelt ünnepén jobbat ennél se neki, se olvasóinak nem kívánhatunk.

DÉR ZOLTÁN

A MI HÁZUNK

KOPECZKY LÁSZLÓ: *A ház.*
Forum, Újvidék, 1969.

Kopeczky László nézőpontjára leginkább azt mondhatnánk, hogy gunyoros, de a föld és az emberek felé fordul, minden megvetés nélkül, sőt bizonyos ravasz rokonszenvvel az iránt a néhány tucat centiméternyi valami iránt, amit az ember épített a föld kérgén, mindannak az értelmetlenségnek ellenére, ami valamiféle zsákutcával fenyegeti. Ilyen szemszögből nézve, Kopeczky a humor segítségével találja meg a világ egyensúlyát, megszabadítván az emberiséget a tragédiától a mindennapi életképesség nevében. Kopeczky azonban lényegében nagy